

Nationaal Archief | Zet zo snel mogelijk dossiers van verdachten van collaboratie online met extra privacywaarborgen, vindt Niod-directeur Martijn Eickhoff.

‘Digitale studiezaal’ moet orde scheppen in chaos rond oorlogsverdachten

Stefan Kuikenkamp
redactie Binnenland

De namenlijst met mensen die verdacht werden van collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog had met meer context online moeten worden gezet. Door geen achterliggende dossiers te publiceren en onvoldoende informatie te geven over wat het betrekent als een familieid op de lijst staat, ontstond veel onrust en dit leidde tot pijnlijke misverstanden.

Dat zegt Niod-directeur Martijn Eickhoff tegen Trouw. Het Niod Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies is net als het Nationaal Archief een van de partijen die verantwoordelijk zijn voor de digitale openbaarmaking en doorzoekbaarheid van het beladen oorlogsarchief.

Na een negatief advies van de privacywaakhoed besloot minister Eppo Bruins vorige maand om de dossiers over verdachten van collaboratie niet integraal online te zetten en doorzoekbaar te maken, zoals de bedoeling was. Begin deze maand werd daarom alweer de namenlijst met ruim 400.000 verdachte Nederlanders gepubliceerd. Hun dossiers zijn enkel fysiek in te zien bij het Nationaal Archief, dat door drukte de komende maanden geen plek heeft.

“Deze situatie is heel zorgelijk en onwenselijk”, waarschuwt Eickhoff. “Een namenlijst zonder achterliggende dossiers leidt tot niet verifieerbare informatie, terwijl die context juist cruciaal is.” Ook bleken slachtoffers en getuigen ontvankelijk als verdachte te zijn aangemerkt. “Die alles heeft impact op mensen. Nabestaanden weten niet wat ze aan toe zijn en daarom moeten de volledige dossiers alomd zo snel mogelijk online beschikbaar komen met extra privacywaarborgen.”

Het Niod voelt zich als consument van project Oorlog voor de Rechter met de verantwoordelijkheid voor de situatie. “Het is een samenloop van omstandigheden geweest om alweer de lijst met verdachten te publiceren, een ad-hocbeslissing”, zegt Eickhoff.

Het idee van het project was om ervoor te zorgen dat alle dossiers van verdachte collaboranten online te raadplegen waren via de namenlijst. “Als de minister dan op het laatste moment besluit om de dossiers vanwege privacyredenen niet beschikbaar te maken, blijft de in-

In het kort

Het Niod erkent dat de lijst met ‘oorlogsverdachten’ nooit zo openbaar had mogen worden

Dat had alleen gekund met meer context erbij

Betrokkenen moeten thuis met een inlog toegang krijgen tot alle relevante dossiers

ventariedijet (namenlijst, red.) zonder context over. Dat is de kern van het probleem.”

Volgens Eickhoff had de minister de waarschuwingbrief van de privacywaakhoed ‘ook geweest’ terzijde kunnen schuiven. “Dan had de rechter erover kunnen besluiten. Maar dat is aan de minister.” Nu is er een nieuw probleem ontstaan, zegt de directeur. “Aanvankelijk ging het om de privacy van nog levende mensen in de dossiers. Dat blijft een belangrijk punt van aandacht, maar nu heb je ook te maken met mensen die verdacht zijn en op een lijst staan, zonder dat je kunt uitvinken wat erachter zit.”

Het Niod zegt dat het geen betrokkenheid had bij het besluit om enkel de namenlijst online te zetten. “Dat is de directe verantwoordelijkheid van het Nationaal Archief, maar de namenlijst is een inventarislijst en daarom een openbaar stuk”, zegt Eickhoff. “Het Archief moest de lijst daarom wel publiceren. Uiteindelijk zijn we als consortium allemaal verantwoordelijk voor het proces. We moeten dit later nog evalueren.”

Immidiels zijn alomd maatregelen genomen zoals het verwijderen van namen uit de lijst en het toevoegen van meer context. Maar het is volgens het Niod belangrijk dat er zo snel mogelijk een duurzame oplossing komt. “Wat wij voorstellen is een soort digitaal afgestemd studietoel. Betrokkenen kunnen dan vanaf de computer thuis met een inlog toegang krijgen tot de dossiers die voor hen relevant zijn. Dat is op korte termijn te realiseren en voldoet aan de privacy-eisen.”

Zekerheid is snel nodig, zegt Eickhoff. “Iedereen kent wel iemand in zijn omgeving bij wie dit speelt. Je merkt hoe de impact van oorlog in het heden doorklinkt, hoe lang geleden het ook is.”

Die gevoeligheid is volgens hem heel goed te begrijpen. “In 1945 was er – met reden – sprake van collectieve haat in Nederland gericht tegen de Duitsers en collaborateurs”, zegt hij. “De individuele rechtvaardigen werden bedoeld om uitingen van collectieve wraak te voorkomen. Een belangrijke stap naar het opnieuwe opbouwen van een rechtsstaat.” Maar de sporen van collectieve stigmasering zijn volgens de Niod-directeur nog steeds aanwezig in de Nederlandse samenleving.

vandaag 10

Hoe een slachtoffer daadwerd

Doe dingen meteen, dat geeft zoveel lucht

opruimmoes Lanny Wolfigg
die Verdieping 7

Nog steeds de eenvoudige dorpspastoor

De paus kijkt terug op zijn leven

vandaag 9
de Verdieping 2/3

Ook sjacheraars werpen zich op het noodpakket

Thuis bij openhartige moslims

vandaag

de Verdieping

4 10

Eindelijk een opvolger voor Johann Olav Koss

Maar Sander Eitrem traint anders, minder spartaans sport

16

TROUW NL | POSTBUS 90000 NR 20002
(POSTBUS 90000 NR 20002 AMSTERDAM)
(020-642 8444) (E-MAIL TROUW.NL/SERVICE)
KLANTENSERVICE: MUNDIGHEID/TROUW
NL | BEZORGER: 088-0456566

ELKE 4/10

€3,95

"Als landen hun bevolking willen mobiliseren en oorzak te voeren of een minderheid als zondebok aanwijzen, spelen ze vaak in op empathie. Als ik je boos wil krijgen, zeg ik: ik wil je de pijn laten voelen van de dode van ons die iets is aangedaan."

How helpt rationele compassie in een dergelijke situatie?

"De voorwaarde voor rationele compassie is de simpele stelling: het is goed om je om een wilkeurig ander te bekommeren. Doe je dat niet, dan kan ik je ook niet van andere dingen overtuigen. Maar uiteindelijk zijn de mensen van om het hart dat wel mee ervaart, denk ik, en in bijna iedereen wel in staat om te iemand anders te geven."

Heb je daarvoor niet strijd wat empathie nodig? Dat je je kunt voorstellen dat de ander ook een mens is met een eigen leven en vrienden en familie?

"Het zwakke vorm van empathie is ergens wel nodig, om te begrijpen dat er tussen jou en een ander een verband bestaat. Maar een sterke vorm van empathie is geen voorwaarde. Nemen klimaatverandering. Je kunt zeggen: die kan de wereld vernietigen voor de volgende generaties, maar die mensen bestaan nog niet. Hoe kan je dan wat voor ze voelen?"

"Wil ik je boos krijgen, dan laat ik je de pijn voelen van iemand die iets is aangedaan"

psycholoog Paul Bloom

"Je kunt wel degelijk zeggen: ik graf een mens, al zijn ze denkbeeldig. Ik geef om de mensheid. De rationele kant zegt: welke beslissingen zijn goed? Dat is heel ingewikkeld. Maar de effectiefste afpakken zijn daar goed mee bezig. Die gaan uit van goede van de mens en vragen zich af: waar kan ik mijn geld het beste aan doneren, aan het bijkomende van een malariapillen in Afrika?"

Heel praktisch dan: hoe komen mensen van hun empathie af?

"Ik wil er niet helemaal van af, eigenlijk. Empathie is een bron van vernieuw, ik kijk films en televisieseries en leef dan mee met de hoofdperson. En een deel van het plezier van met familie of vrienden zijn is empathie. Je leeft mee met hun blijdschap, bijvoorbijheid."

"Dat is anders bij morele vragen als: wie moet ik helpen, aan welk goed doet zal ik mijn geld geven? Dan mag empathie niet afbreken. Hoe je dat precies doet, dat weet ik ook niet, en overig te zijn. Misschien door het beoefenen van mindfulness, om de emotionele aantrekkingskracht van bepaalde zaken te verminderen."

"En meer algemeen: stel dat ik iemand moet kiezen voor een baan. De sollicitanten zijn een Chinees, die iets beter gekwalificeerd is, en een Canadees, hij wie ik me waarschijnlijk wat meer op mijn gemak zal voelen. Dan kan ik afstand nemen, die capaciteit hebben we als mens, en dan vanuit de betere kant van mezelf de juiste beslissing nemen."

Bloom heeft andere ook aan van de Amerikaanse sociale psycholoog Roy Baumeister. "Hij vraagt mensen: wat is het vreemdste wat je een ander hebt aangedaan? Aan hun antwoorden voegden ze toe dat het niet hun bedoeling was om de ander te beschadigen, want 'ik ben wel een goede mens'."

Daarop vroeg Baumeister naar het opste wat hun wel was aangedaan. Dat bleken zaken te zijn voortkomend uit vriendelijkheid. "Wat de ander deed, deed hij met opzet, de ander is een vreemd mens."

"Het bevooroordeelde, eigen perspectief zie je overal in het leven te zien. We moeten dus echt proberen om iets vanuit het perspectief van de ander te zien. Merkloos is dat niet, en misschien zelfs onoverweldig, maar daar moet je wel voor gaan."

Dat lijkt dan weer op een pleidooi voor empathie.

Lachend: "Ja, ja. Maar empathie heeft verschillende kanten. Het gaat hier om cognitieve empathie, dat is het begrijpen van de andere kant. Dat is niet hetzelfde als het proberen te voelen wat een ander voelt."

Het lijkt vooral alsof het tegengaan van empathie draait om het achterlaten van wat je eigen vooroordelen zijn.

"Dat klopt. Soms zijn die vooroordelen erg duidelijk. Mijn vooroordeel is dat ik mijn kinderen, en dat zie ik niet als iets slechts. Maar soms is dat anders, dan kun je ontdekt dat je racistisch bent. Veel mensen willen dat niet zijn, en dan is dat het eerste stap naar verandering."

Paul Bloom, Tegen empathie. Een pleidooi voor rationele compassie. Ten Have, 336 blz. €24,99

de zin van Lammy Wolffslag

Lammy Wolffslag (55) is oprufcoach. Haar persoonlijke leefregel: 'Maak in huis alles simpel en overzichtelijk, zodat de wereld buiten spannend en snel kan zijn.'

'Doe dingen meteen, dat geeft zoveel lucht'

J a, in januari is het druk. Maar vaak ook juist iets later. In de eerste maand denken mensen: ik ga opruimen. Om er pas in februari achter te komen dat het zo toch niet gelukt is. En dan gaan ze hulp zoeken.

Een van mijn motto's is: doe dingen meteen als het kan. Zoals nu. Dat jij mij beradent en dat ik vraag: zullen we het gesprek gelijk voeren? Ik geloof daar in, dat geeft zoveel lucht! Zelf heb ik bijvoorbeeld geen te dedige. Namelijk, daar is ook wat discipline voor nodig. Maar voor iedereen werkt het anders. Ik word bijvoorbeeld heel onrustig van een deadline. Ik heb liefst iets een week van tevoren af."

Ik kom uit de zorg en wil graag mensen helpen. Maar ik kan niet alle problemen oplossen, dat was mijn valkuil. Ik kan wel naast iemand gaan staan en iets bedenken wat past en wat vooral eenvoudig is. Zoals je tegen kinderen zegt: doe de poppen bij de poppen en de Lego bij de Lego, en niet: onder het mat op voeten en klaar. Vandaar ook mijn belangrijke motto: maak in huis alles simpel en overzichtelijk, zodat de wereld buiten spannend en snel kan zijn.

'Ik word heel onrustig van een deadline. Ik heb liefst iets een week van tevoren af.'

Ik werkte als verpleegkundige en later als indicatiedeskur. Dan kwam ik bij mensen thuis om in kaart te brengen wat voor hulp ze nodig hadden. Ik heb denk ik wel achtendertig huishoudens bezocht. Daar zag ik dat overzicht en noge hadden in huis voor veel mensen moeilijk is. Maar dat is het soms ook voor mensen die niet op de zorg zijn aangeworven.

Ook we niet meer kunnen opruimen? We hebben vooral minder tijd. En het lijkt zo eenvoudig, maar opruimen en organiseren is ook een talent. Vorige was van hulp vragen en taboe. Dat is bij de

jongere generatie minder het geval.

Aanvankelijk waren mijn cliënten voornamelijk tweeverdieners met jonge kinderen. Maar mijn doelgroep schuift met mij op. Ik denk dat 80 procent inmiddels boven de zeventig is; die mensen durven nu ook hulp in te schakelen. Ze voelen zich verantwoordelijk voor wat ze achterlaten.

Het idee om ook nalatenschapacht te worden begon met een mevrouw van negentig die nog zelfstandig woonde. Hij zei: 'Ik wil dat het huis opgeruimd is als mij iets overkomt.' Tegelijk stond hij het ook belangrijk om nog graag opfluiten over te houden die de kinderen door hun handen konden laten gaan. Dat vond ik een mooie opdracht. Hij overleed onverwacht terwijl we erover spraken, maar ik kon er met zijn kinderen heel positief op terugkijken.

Vaak worden kinderen trouwens niet dat ouders hier mee bezig zijn. Ik kom al een tijdje bij een dame van tachtig, haar zoon weet van niets. Ze denkt ook dat hij het niet peritig zou vinden, maar ze zegt: bepaalde dingen zijn mijn leven, daar hoort hij niets mee. Haar dogboek bijvoorbij. Die wil ze nu nog bij zich houden om moeten worden verbrand als ze dood is.

Wij werken ook met nalatenschapsplannen, een boekwerk van tachtig pagina's waar alles ingevuld kan worden. Dat gaat van verzekeringen, adresen en abonnementen naar de vraag wat je met je huisdier wilt, of met dat schilddesje. En ook je digitale erfentie wat doe je met je Facebook-account, foto's in de cloud? Zaken die steeds belangrijker worden. De heretiek en de snelheid van hoe we leven zorgen denk ik ook voor de behoefte aan duidelijkheid en overzicht. Toen mijn schoomader overleed waren we heel veel tijd wij met het zoeken naar adreshen. Het is toch fijn als dat anders is en je meer tijd hebt om elkaar hand vast te houden."

Andrea Bosman

In de rubriek 'De zin van' vertellen mensen en minder bekende Nederlanders over hun persoonlijke leefregel of inspirerende zin.